

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Προγράμματα Συμπληρωματικής Εκπαίδευσης

Με τη χρήση καινοτόμων μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

FR001 - ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

© Copyright 2020, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Π. Ε. Πετράκης.

Η έντυπη, ηλεκτρονική και γενικά κατά οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή, δημοσίευση ή χρησιμοποίηση όλου ή μέρους του υλικού έργου αυτού, απαγορεύεται χωρίς την έγγραφη έγκριση του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων του έργου.

Το παρόν έντυπο αποτελεί τμήμα του εκπαιδευτικού υλικού του μαθήματος “**Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας**”. Αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα του ηλεκτρονικού υλικού που βρίσκεται στην πλατφόρμα και αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η πρώτη διδακτική ενότητα επιχειρεί να αναλύσει τα δικαιώματα βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας. Όσον αφορά τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας, παρατίθεται η έννοια της Ευρεσιτεχνίας, των Εμπορικών Σημάτων και της Τεχνογνωσίας. Αναφορά γίνεται και στα Βιομηχανικά Σχέδια, τις Νέες Ποικιλίες Φυτών και στις Γεωγραφικές Ενδείξεις Προέλευσης. Έπειτα, παρουσιάζεται η έννοια των πνευματικών έργων. Η κατανόηση τους έχει μεγάλη σημασία καθώς η θεσμοθέτησή τους έχει γίνει για να προφυλαχτούν οι εφευρέσεις.

Τη συγγραφή του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού πραγματοποίησε η κα. **Κοριατοπούλου Π.**, εξωτερικός συνεργάτης του Προγράμματος Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ	
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ: ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΕΣ, ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	7
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1. Η ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ	8
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	9
ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ	18
ΣΥΝΟΨΗ	24

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Προγράμματα Συμπληρωματικής Εκπαίδευσης

Με τη χρήση καινοτόμων μεθόδων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

FR001 - ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

**ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ: ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΕΣ, ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ**

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η σημασία του κλάδου της Διανοητικής Ιδιοκτησίας συνίσταται στο ότι η παρεχόμενη προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού δεν αφορά μόνο στον ίδιο, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο: συμβάλλει στην προστασία των συναλλαγών και στην ανάπτυξη της αγοράς. Η προστασία τεχνικών και άλλων δημιουργιών αποτελεί συγχρόνως προϋπόθεση για κάθε τεχνολογική, οικονομική και πολιτισμική πρόοδο του κοινωνικού συνόλου, όχι μόνο σε εθνικό και ευρωπαϊκό, αλλά και σε παγκόσμιο, επίπεδο.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1. Η ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Η Διανοητική Ιδιοκτησία (Intellectual Property) είναι ένα σύνολο άυλων περιουσιακών αγαθών, τα οποία δεν έχουν υλική υπόσταση και γίνονται αντιληπτά από τον άνθρωπο αποκλειστικά μέσω της νόησης. Σε αντίθεση, δηλαδή, με την ιδιοκτησία σε φυσικά αντικείμενα, όπως π.χ. σε ακίνητα, η διανοητική ιδιοκτησία καταλαμβάνει τις δημιουργίες του ανθρώπινου μυαλού, όπως για παράδειγμα μία εφεύρεση, ένα σχέδιο, ένα διακριτικό γνώρισμα ή ένα καλλιτεχνικό έργο.

Σύμφωνα με τον νομοθετικό ορισμό, άρθρο 2 παρ. 7 ν. 4386/2016, ως διανοητική ιδιοκτησία νοείται η πνευματική και η βιομηχανική ιδιοκτησία, και ιδίως τα περιουσιακά και ηθικά δικαιώματα που απορρέουν από τα προστατευόμενα έργα, τα συγγενικά δικαιώματα, την τεχνογνωσία, τα σήματα, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τα πιστοποιητικά χρησιμότητας.

Ειδικότερα, στο πλέγμα της Διανοητικής Ιδιοκτησίας ανήκουν:

1. Η Βιομηχανική Ιδιοκτησία που καταλαμβάνει τις ευρεσιτεχνίες, τα εμπορικά σήματα, τα βιομηχανικά σχέδια, την Τεχνογνωσία, τις Νέες Ποικιλίες Φυτών και τις Γεωγραφικές Ενδείξεις Προέλευσης.
2. Η Πνευματική Ιδιοκτησία (Copyright) που περιλαμβάνει τα πρωτότυπα δημιουργήματα λόγου, τέχνης ή επιστήμης και τα συγγενικά δικαιώματα.

Τα άυλα αγαθά παρουσιάζουν την ιδιαιτερότητα ότι δεν οριοθετούνται από τον φορέα στον οποίο ενσωματώνονται, επομένως η μεταβίβαση της κυριότητας του υλικού φορέα δεν επιφέρει και μεταβίβαση του άυλου αγαθού που ενσωματώνει αυτός. Έτσι με την αγορά ενός βιβλίου ή ενός σκαπτικού μηχανήματος ο αγοραστής δεν αποκτά το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας επί του πνευματικού έργου που ενσωματώνεται στο βιβλίο, ή το δικαίωμα ευρεσιτεχνίας επί της εφεύρεσης που ενσωματώνει το σκαπτικό μηχανήμα, ούτε μπορεί να εκμεταλλευτεί περαιτέρω το έργο ή την ευρεσιτεχνία.

Επίσης, η άυλη φύση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας επιτρέπει την σύγχρονη και παράλληλη εκμετάλλευσή τους από διαφορετικά πρόσωπα σε διαφορετικούς χώρους. Κάθε εξουσία είναι ανεξάρτητη από την άλλη, μπορεί να μεταβιβαστεί χωριστά, να δοθεί άδεια εκμετάλλευσης του ίδιου άυλου αγαθού σε πολλά πρόσωπα με διαφορετικούς όρους στο καθένα, χωρίς η μία εκμετάλλευση να εμποδίζει, να επηρεάζει ή να αναιρεί την άλλη. Ένα λογοτεχνικό έργο, π.χ., μπορεί να διατίθεται σε μορφή παραδοσιακού βιβλίου και συγχρόνως να διασκευαστεί και να παρουσιαστεί στο θέατρο, στην τηλεόραση ή στον κινηματογράφο. Μια εφεύρεση μπορεί να τύχει

βιομηχανικής εκμετάλλευσης από μια βιομηχανία και παράλληλα έρευνας από ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα.

Στα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας ισχύει η αρχή της εδαφικότητας, σύμφωνα με την οποία αυτά προστατεύονται μόνον στο κράτος που εξέδωσε τον τίτλο προστασίας τους. Η εφαρμογή της αρχής αυτής στην πράξη, σημαίνει ότι ένα δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας για το οποίο χορηγήθηκε τίτλος προστασίας από ελληνική Αρχή προστατεύεται μόνον στην Ελλάδα και σε καμία άλλη χώρα. Για να προστατευτούν τα δικαιώματα αυτά διεθνώς, πρέπει ο δικαιούχος να φροντίσει να καταθέσει αντίστοιχες αιτήσεις για το ίδιο δικαίωμα, στα αρμόδια εθνικά Γραφεία κάθε άλλης χώρας στην οποία επιθυμεί να προστατευθεί το δικαίωμά του. Ειδικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση λειτουργούν ευρωπαϊκά Γραφεία τα οποία με μία μόνο αίτηση απονέμουν τίτλο με ισχύ σε όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης. Ειδικά για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, για τα οποία δεν προβλέπεται κατάθεση σε κάποια εθνική Αρχή, η διεθνής προστασία των δημιουργών επιτυγχάνεται μέσω της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, η οποία εφαρμόζεται σε 178 κράτη και η οποία ορίζει ότι ο αλλοδαπός δημιουργός αποκτά στη χώρα στην οποία ζητά προστασία ένα εθνικό δικαίωμα ανάλογο κατά περιεχόμενο, όρια και διάρκεια με το αντίστοιχο δικαίωμα που η έννομη τάξη της χώρας αυτής αναγνωρίζει και στον ημεδαπό δημιουργό (*αρχή της εξομίσωσης ή της εθνικής μεταχείρισης*).

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

2.1 Ευρεσιτεχνίες (ν. 1733/1987)

Στη συνέχεια θα μελετηθούν θέματα όπως η εφεύρεση, το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, ο μισθωτός εφευρέτης, οι κυρώσεις για την παράνομη χρήση της ευρεσιτεχνίας και το πιστοποιητικό υποδείγματος χρησιμότητας.

2.1.1 Η εφεύρεση

Ως εφεύρεση χαρακτηρίζεται οποιαδήποτε δημιουργική ενέργεια του ανθρώπου καταλήγει στην επινοήση πραγμάτων που δεν υπήρχαν προηγουμένως ή στην ανεύρεση νέων ή επωφελέστερων μεθόδων ή μέσων παραγωγής ή εκμετάλλευσης γνωστών ήδη επινοήσεων. Όταν η εφεύρεση πληροί τις προϋποθέσεις του νόμου,

μπορεί να τύχει αποκλειστικής εκμετάλλευσης μέσω της απονομής διπλώματος ευρεσιτεχνίας.

Το δικαίωμα στην εφεύρεση γεννάται από τη στιγμή που πραγματοποιείται η εφεύρεση, χωρίς την τήρηση καμίας διαδικασίας, στο φυσικό πρόσωπο που είχε την εφευρετική ιδέα και έλυσε ένα τεχνικό πρόβλημα με άγνωστο έως τότε τρόπο που υπερβαίνει τη στάθμη της τεχνικής, ενώ το δικαίωμα στην ευρεσιτεχνία γεννάται από και με την χορήγηση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας από τον κρατική Αρχή, τον Οργανισμό Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (ΟΒΙ), στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατέθεσε την αίτηση.

2.1.2 Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας

Προϋποθέσεις για την απονομή του Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας είναι η εφεύρεση:

- (i) να είναι **νέα** σε σχέση με την ήδη γνωστή στάθμη της τεχνικής (state of the art),
- (ii) να εμπεριέχει **εφευρετική δραστηριότητα**, δηλαδή το επινόημα να μην προκύπτει με εμφανή τρόπο από την στάθμη της τεχνικής και
- (iii) να έχει **βιομηχανική εφαρμογή**, δηλαδή από το περιεχόμενο της εφεύρεσης μπορεί να παραχθεί εκμεταλλεύσιμο προϊόν ή η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οποιονδήποτε τομέα παραγωγικής δραστηριότητας.

Για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ο ενδιαφερόμενος καταθέτει στον ΟΒΙ αίτηση συνοδευόμενη από:

Για τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας ο ενδιαφερόμενος καταθέτει στον ΟΒΙ αίτηση συνοδευόμενη από:

- 1) την *περιγραφή* της εφεύρεσης, όπου αποκαλύπτει το περιεχόμενό της,
- 2) τις *αξιώσεις*, με τις οποίες προσδιορίζει επακριβώς τα σημεία της εφεύρεσης που θέλει να κατοχυρώσει,
- 3) την *περίληψη*, με συνοπτική περιγραφή της εφεύρεσης, και
- 4) τα *σχέδια*, στα οποία απεικονίζεται η εφεύρεση.

Ο ΟΒΙ αφού ελέγξει το «νέο» και την εφευρετική δραστηριότητα της εφεύρεσης, συντάσσει έκθεση έρευνας και απονέμει το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας.

Το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας είναι τίτλος προστασίας που παρέχει στον κάτοχό του αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης της εφεύρεσης, βάσει του οποίου δύναται να εμποδίσει ή να σταματήσει όλους όσους παράγουν, χρησιμοποιούν, προσφέρουν προς πώληση, πωλούν ή εισάγουν προϊόντα τα οποία βασίζονται στην εφεύρεσή του, χωρίς

την άδειά του. Η διάρκεια ισχύος του είναι 20 έτη από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης με την προϋπόθεση καταβολής ετήσιου τέλους ανανέωσης.

Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας προσφέρει στον κάτοχό του το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται κατ' αποκλειστικότητα την εφεύρεση και ιδίως να παράγει, να προσφέρει και να διαθέτει στην αγορά, ή να κατέχει και να χρησιμοποιεί για τον ίδιο σκοπό, τα προϊόντα ή τη μέθοδο που προστατεύονται από το δίπλωμα, ή τα προϊόντα που έχουν παραχθεί με την προστατευόμενη μέθοδο, καθώς και να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να εκμεταλλεύεται παραγωγικά την εφεύρεση ή να εισάγει χωρίς τη συναίνεσή του τα προϊόντα που προστατεύονται από το δίπλωμα. Επίσης ο δικαιούχος μπορεί να μεταβιβάσει το δίπλωμα ή να εκχωρήσει συμβατικά αποκλειστικές ή μη αποκλειστικές άδειες εκμετάλλευσης του διπλώματος σε τρίτους.

Εξαιρούνται από την χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας:

- α) Οι διαγνωστικές μέθοδοι και οι μέθοδοι χειρουργικής και θεραπευτικής αγωγής του ανθρώπινου σώματος ή του σώματος ζώων.
- β) Οι ανακαλύψεις πραγμάτων που προϋπήρχαν στη φύση, οι επιστημονικές θεωρίες και οι μαθηματικές μέθοδοι. Όμως η αξιοποίηση και η χρήση μιας ανακάλυψης σε μια βιομηχανική εφαρμογή μπορεί να συνιστά εφεύρεση, π.χ. η χρήση από τον Έντισον του ηλεκτρικού ρεύματος για τη δημιουργία ηλεκτρικής λυχνίας.
- γ) Οι αισθητικές δημιουργίες, οι οποίες, εφόσον είναι πρωτότυπες, προστατεύονται ως πνευματικά έργα.
- δ) Τα σχέδια, οι κανόνες και οι μέθοδοι για την άσκηση πνευματικών δραστηριοτήτων, για παιχνίδια και για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών. Τα τελευταία προστατεύονται από το δικαίο της πνευματικής ιδιοκτησίας. Δεν αποκλείεται πάντως η χορήγηση ΔΕ για εφευρέσεις τεχνικού χαρακτήρα που εμπεριέχουν λογισμικό, όταν π.χ. το λογισμικό επιδρά στη λειτουργία μίας μηχανής ή μίας αυτοματοποιημένης διαδικασίας παραγωγής.
- ε) Οι ποικιλίες ή οι βιολογικές μέθοδοι παραγωγής φυτών ή ειδών ζώων. Διευκρινίζεται όμως ότι οι εφευρέσεις που αφορούν ένα προϊόν που αποτελείται από ή περιέχει βιολογικό υλικό ή μια μέθοδο για την παραγωγή βιολογικού υλικού (όχι όμως βιολογική μέθοδο για την παραγωγή φυτών ή ζώων) μπορούν να κατοχυρωθούν με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, σύμφωνα με την Οδηγία 98/44/ΕΚ.

στ) Οι εφευρέσεις των οποίων η δημοσίευση ή η εφαρμογή αντίκεινται στη δημόσια τάξη ή στα χρηστά ήθη, όπως π.χ. οι μέθοδοι κλωνοποίησης ανθρώπων ή οι χρήσεις ανθρωπίνων εμβρύων για βιομηχανικούς ή εμπορικούς σκοπούς.

Το Δίπλωμα Ευρεσιτεχνίας ισχύει στο κράτος για το οποίο χορηγήθηκε. Εκτός Ελλάδας, ο δικαιούχος δύναται να αποκτήσει Ευρωπαϊκό Δίπλωμα από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Ευρεσιτεχνιών, σύμφωνα με τη Σύμβαση του Μονάχου του 1973. Επίσης δύναται η προστασία να διευρυνθεί διεθνώς μέσω της Διεθνούς Σύμβασης Συνεργασίας της Ουάσιγκτον του 1970 (PCT) ή να αποκτήσει εθνικό δίπλωμα κατευθείαν από όποιο κράτος επιθυμεί μέσω της Σύμβασης των Παρισίων του 1883.

2.1.3 Ο μισθωτός εφευρέτης

Όταν ο εφευρέτης είναι εργαζόμενος, η εφεύρεση καταρχήν του ανήκει, διακρίνονται ωστόσο δύο ειδικότερες περιπτώσεις:

α) Η *υπηρεσιακή εφεύρεση*: Όταν η πραγματοποίηση της εφεύρεσης υπήρξε αντικείμενο σύμβασης μεταξύ του εργαζομένου και του εργοδότη για την ανάπτυξη εφευρετικής δράσης. Στην περίπτωση αυτή, η εφεύρεση ανήκει εξ ολοκλήρου στον εργοδότη, αλλά το όνομα του εφευρέτη αναφέρεται πάντοτε στο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εάν δε η εφεύρεση είναι ιδιαίτερα επωφελής για τον εργοδότη, ο εργαζόμενος δικαιούται πρόσθετη εύλογη αμοιβή.

β) Η *εξαρτημένη εφεύρεση*: Όταν η εφεύρεση πραγματοποιήθηκε από εργαζόμενο με τη χρήση υλικών, μέσων ή πληροφοριών της επιχείρησης στην οποία εργάζεται, οπότε η εφεύρεση ανήκει κατά 40% στον εργοδότη και κατά 60% στον εφευρέτη. Ο εργοδότης δικαιούται να εκμεταλλευτεί την εξαρτημένη εφεύρεση κατά προτεραιότητα έναντι αμοιβής προς τον εφευρέτη, ανάλογης προς την οικονομική αξία της εφεύρεσης και τα κέρδη που αποφέρει.

Οι *πανεπιστημιακές εφευρέσεις*, δηλαδή οι εφευρέσεις που πραγματοποιούνται από μέλη ΔΕΠ ή άλλους εργαζόμενους/απασχολούμενους στα πανεπιστήμια ή τα ερευνητικά ιδρύματα αποτελούν συνήθως εξαρτημένη εφεύρεση, καθώς στη σύμβαση εργασίας των εφευρετών δεν περιέχεται υποχρέωση εφευρετικής δραστηριότητας. Όταν όμως η εφεύρεση πραγματοποιείται στο πλαίσιο έργου χρηματοδοτούμενο από τρίτο, προς τον οποίο υπάρχουν συμβατικές υποχρεώσεις του πανεπιστημίου, το πανεπιστήμιο δεσμεύει με ρήτρα στη σύμβαση το μέλος ΔΕΠ ή τον εργαζόμενο για την εφευρετική δράση, οπότε η εφεύρεση θεωρείται υπηρεσιακή.

Η εκμετάλλευση των πανεπιστημιακών εφευρέσεων και γενικά της τεχνογνωσίας και των αποτελεσμάτων έρευνας που παράγονται στα πανεπιστήμια πραγματοποιείται μέσω της δημιουργίας εταιρειών spin-off-τεχνοβλαστών (άρθρο 23 § 3 του Ν. 2741/1999, Π.Δ. 17/2001 και άρθρο 2 περ. α' του Ν. 2919/2001). Στις εταιρείες αυτές μπορεί να μετέχει και το εκπαιδευτικό και ερευνητικό προσωπικό των πανεπιστημίων, μετά από ειδική άδεια της Συγκλήτου, με την προϋπόθεση να συνεχίσει να εκπληρώνει πλήρως τις διδακτικές του υποχρεώσεις έναντι του Ιδρύματος και της Σχολής στην οποία ανήκει.

2.1.4 Κυρώσεις για την παράνομη χρήση της ευρεσιτεχνίας

Τα ένδικα μέσα προστασίας που έχει ο κάτοχος διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε περίπτωση παράνομης χρήσης της ευρεσιτεχνίας από τρίτους είναι τα εξής:

(i) *Ασφαλιστικά μέτρα:* Σε επείγουσες περιπτώσεις, μπορεί να διαταχθεί η συντηρητική κατάσχεση των αντικειμένων που κατέχει ο παραβάτης, η αυτοψία, η πραγματογνωμοσύνη, η απογραφή ή η φωτογράφισή τους, ή όποιο άλλο μέσο το δικαστήριο κρίνει πρόσφορο.

(ii) *Αστικές κυρώσεις:* Ο κάτοχος του διπλώματος, ο καταθέτης που αναμένει την απονομή διπλώματος, καθώς και ο δικαιούχος αποκλειστικής άδειας εκμετάλλευσης της ευρεσιτεχνίας, δικαιούνται να στραφούν κατά οποιουδήποτε προσβάλει το δίπλωμα και να αξιώσουν από το δικαστήριο:

α) να παύσει η προσβολή και να παραληφθεί στο μέλλον και

β) εφόσον η προσβολή ήταν υπαίτια, μπορούν να αξιώσουν την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν, ή την ωφέλεια που αποκόμισε ο παραβάτης από την αθέμιτη εκμετάλλευση της ευρεσιτεχνίας, ή την πληρωμή ενός ποσού ανάλογου με το τίμημα που θα είχε η νόμιμη άδεια εκμετάλλευσης της ευρεσιτεχνίας.

Σε περίπτωση καταδίκης του παραβάτη, το δικαστήριο μπορεί επιπλέον να διατάξει την καταστροφή των αντικειμένων που κατασκευάστηκαν παράνομα, ή την απόδοσή τους στον ενάγοντα για ολική ή μερική αποζημίωσή του.

2.1.5 Πιστοποιητικό Υποδείγματος Χρησιμότητας

Για χαμηλότερου εφευρετικού ύψους εφευρέσεις ο ΟΒΙ χορηγεί Πιστοποιητικό Υποδείγματος Χρησιμότητας, για τα τρισδιάστατα αντικείμενα με καθορισμένο σχήμα και μορφή, τα οποία είναι νέα, βιομηχανικά εφαρμόσιμα και επιλύουν κάποιο τεχνικό

πρόβλημα. Η διάρκεια ισχύος του πιστοποιητικού είναι 7 έτη από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης με την προϋπόθεση καταβολής ετήσιου τέλους ανανέωσης.

2.2 Βιομηχανικά σχέδια και υποδείγματα (π.δ. 259/1997)

Ως βιομηχανικό σχέδιο και υπόδειγμα θεωρείται η εξωτερικά ορατή εικόνα του συνόλου ή μέρους ενός βιομηχανικού ή βιοτεχνικού προϊόντος, η οποία προκύπτει από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του διασηματισμού του, πχ. η γραμμή, το περίγραμμα, το σχήμα, το χρώμα, η μορφή και τα υλικά του προϊόντος ή της διακόσμησής του. Ο όρος «υπόδειγμα» περιγράφει τρισδιάστατες διαπλάσεις και ο όρος «σχέδια» σχήματα δύο διαστάσεων.

Προϋπόθεση για την προστασία ενός βιομηχανικού σχεδίου ή υποδείγματος, είναι:

- α) να είναι **νέο** - νέο θεωρείται εάν έως την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης για την καταχώρισή του δεν έχει διατεθεί στο κοινό κανένα πανομοιότυπο με αυτό και
- β) να έχει **ατομικό χαρακτήρα**, δηλαδή να προκαλεί στον ενημερωμένο χρήστη μοναδική εντύπωση έναντι οποιουδήποτε άλλου βιομηχανικού σχεδίου.

Εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις, ο ΟΒΙ εκδίδει τίτλο προστασίας, ο οποίος παρέχει στο δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης έως και 25 έτη, εφόσον τα τέλη προστασίας ανανεώνονται ανά πενταετία. Εάν το βιομηχανικό σχέδιο ή υπόδειγμα παρουσιάζει πρωτοτυπία (κάτι περισσότερο δηλαδή από ατομικό χαρακτήρα), μπορεί να προστατευθεί συγχρόνως και ως πνευματικό έργο με τις διατάξεις του ν. 2121/1993.

Σε περίπτωση προσβολής, ο δικαιούχος του τίτλου μπορεί να ζητήσει την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον. Σε περίπτωση ζημιάς μπορεί να διεκδικήσει την αποκατάστασή της ή την απόδοση της ωφέλειας που απέκτησε κάθε τρίτος από αθέμιτη χρήση του βιομηχανικού σχεδίου ή την καταβολή ποσού ανάλογου προς το τίμημα άδειας εκμετάλλευσης, καθώς και την καταστροφή των παράνομων προϊόντων ή την απόδοσή τους στον ίδιο.

2.3 Εμπορικά Σήματα (ν. 4679/2020)

Το εμπορικό σήμα είναι το στοιχείο εκείνο που διακρίνει τις υπηρεσίες ή/και τα προϊόντα μιας επιχείρησης από τα αντίστοιχα προϊόντα ή/και υπηρεσίες άλλων επιχειρήσεων. Μέσω του σήματος ταυτοποιείται η προέλευση των προϊόντων και υπηρεσιών μίας επιχείρησης στην συνείδηση του καταναλωτικού κοινού και συγχρόνως η επιχείρηση εγγυάται την ποιότητα των διακρινόμενων προϊόντων ή των υπηρεσιών.

Σήμα μπορούν να αποτελέσουν **στοιχεία με διακριτική δύναμη και ικανότητα**, όπως λέξεις, λογότυπα, γραφικές παραστάσεις, γράμματα, αριθμοί, χρώματα, ήχοι, συσκευασίες προϊόντων κ.λπ., σε δισδιάστατη ή τρισδιάστατη απεικονιστική μορφή, σήματα θέσης, μοτίβου, κίνησης, οπτικοακουστικά και ολογραφικά.

Το δικαίωμα για αποκλειστική χρήση του σήματος αποκτάται με την καταχώριση του διακριτικού σημείου στα Μητρώα Σημάτων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου του υπουργείου Ανάπτυξης και ανατρέχει στην ημερομηνία κατάθεσης της δήλωσης για καταχώριση. Η δήλωση κατάθεσης σήματος εξετάζεται από εξεταστές της Υπηρεσίας Σημάτων και, εάν δεν συντρέχει κάποιος λόγος अपαράδεκτου, γίνεται δεκτή και δημοσιεύεται η σχετική απόφαση στο δικτυακό τόπο της ΓΓΕ. Η προστασία του σήματος διαρκεί για μία δεκαετία που αρχίζει από την επομένη της ημερομηνίας κατάθεσης και μπορεί να παρατείνεται επ' άπειρον ανά δεκαετία με την καταβολή τελών ανανέωσης.

Επίσης υφίσταται δυνατότητα κατοχύρωσης ευρωπαϊκού σήματος στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας, το οποίο ισχύει για όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διεθνής καταχώριση σημάτων πραγματοποιείται σύμφωνα με το Πρωτόκολλο της Μαδρίτης με αίτηση στο Διεθνές Γραφείο Σημάτων, με την οποία δημιουργείται δέσμη εθνικών σημάτων ή μέσω της Σύμβασης των Παρισίων με την κατάθεση ξεχωριστών αιτήσεων σε κάθε μια χώρα-μέλος της Σύμβασης στην οποία ο δικαιούχος ενδιαφέρεται να επεκτείνει την προστασία του σήματός του.

Η καταχώριση του σήματος παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης του, το δικαίωμα να το επιθέτει στα προϊόντα τα οποία προορίζεται να διακρίνει, να χαρακτηρίζει τις παρεχόμενες υπηρεσίες, να το επιθέτει στα περικαλύμματα και τις συσκευασίες των εμπορευμάτων, στο χαρτί αλληλογραφίας, στα τιμολόγια, τους τιμοκαταλόγους, τις αγγελίες, τις κάθε είδους διαφημίσεις και σε άλλο έντυπο υλικό και να το χρησιμοποιεί σε ηλεκτρονικά ή οπτικοακουστικά μέσα. Το δικαίωμα αυτό μπορεί να εκχωρήσει με απλές ή αποκλειστικές άδειες χρήσης σε τρίτα πρόσωπα. Συγχρόνως, ο δικαιούχος του σήματος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές χωρίς την άδειά του σημείο ταυτόσημο με το σήμα του ή σημείο παρόμοιο που δημιουργεί στο καταναλωτικό κοινό κίνδυνο σύγχυσης ή συσχέτισης.

Σε περίπτωση προσβολής ο δικαιούχος μπορεί να ζητήσει τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, αιτούμενος τη συντηρητική κατάσχεση ή την προσωρινή απόδοση των εμπορευμάτων που φέρουν το προσβάλλον σήμα, ώστε να εμποδιστεί η είσοδος ή η κυκλοφορία τους στο δίκτυο εμπορικής διανομής. Ακολούθως με τακτική αγωγή μπορεί να ζητήσει ιδίως:

- α) την απόσυρση από το εμπόριο των εμπορευμάτων που προσβάλλουν το δικαίωμα επί του σήματος και, εφόσον απαιτείται, των υλικών που κυρίως χρησίμευσαν στην προσβολή,
- β) την αφαίρεση του προσβάλλοντος σήματος ή του διακριτικού γνωρίσματος ή, εφόσον αυτό δεν είναι δυνατόν, την οριστική απομάκρυνση των εμπορευμάτων που φέρουν το προσβάλλον σημείο από το εμπόριο,
- γ) την καταστροφή των εμπορευμάτων.

Τέλος, ο παραβάτης διώκεται ποινικά με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον 6.000€, εάν εν γνώσει του χρησιμοποιεί αλλότριο σήμα. Εάν το όφελος που επιδιώχθηκε ή η ζημία που απειλήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη και συντρέχει εκμετάλλευση σε εμπορική κλίμακα, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή ύψους από 6.000€ έως 30.000€.

2.4 Τεχνογνωσία (ν. 4605/2019)

Ως τεχνογνωσία εννοείται το σύνολο μεθόδων, πληροφοριών, στοιχείων ή γνώσεων που αφορούν σε μεθόδους, εμπειρίες ή δεξιότητες μιας επιχείρησης, οι οποίες είναι *απόρρητες*, ουσιαστικές και προσδιορίσιμες, έχουν ιδιαίτερη *οικονομική αξία* για την επιχείρηση που την εκμεταλλεύεται και της παρέχουν *ανταγωνιστικό προβάδισμα* έναντι των ομοειδών ή συναφών εταιρειών.

Συνεπώς η τεχνογνωσία και το επιχειρηματικό απόρρητο είναι οι μη αποκαλυφθείσες πληροφορίες, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με ορισμένη επιχείρηση, είναι γνωστές μόνο σε στενά καθορισμένο κύκλο προσώπων υπόχρεων προς τήρηση μυστικότητας και κατά τη βούληση του κυρίου της επιχείρησης πρέπει να παραμείνουν μυστικές λόγω ύπαρξης δικαιολογημένου οικονομικού συμφέροντος προς τήρηση της μυστικότητας.

Η τεχνογνωσία και το επιχειρηματικό απόρρητο δεν ανάγονται από το σύστημα δικαίου σε αντικείμενο αποκλειστικού δικαιώματος και δεν προϋποθέτουν προηγούμενη κατάθεση σε διοικητική αρχή για την προστασία τους. Προστατεύονται με τον ν. 4605/2019 ως αυτοτελή άυλα αγαθά, εφόσον:

- α) **δεν είναι γνωστά** στο ευρύ κοινό ή στους εμπειρογνώμονες του σχετικού τομέα,
- β) έχουν **εμπορική αξία**, και
- γ) έχουν λάβει χώρα εύλογες προσπάθειες για την διαφύλαξη του **απόρρητου** χαρακτήρα τους.

Επίσης, προστατεύονται στο πλαίσιο της αδικοπρακτικής ευθύνης που πηγάζει από συμπεριφορές τρίτων αντίθετες με τις θεμιτές εμπορικές πρακτικές (άρθρο 1 ν.

146/1914) ή με ειδικούς απαγορευτικούς κανόνες (άρθρα 16-18 ν. 146/1914), καθώς και με τη γενική αρχή της καλής πίστης (άρθρο 288ΑΚ), συχνά δε οι αθέμιτες συμπεριφορές στοιχειοθετούν και το ποινικό αδίκημα της παράνομης πρόσβασης σε σύστημα πληροφοριών ή σε δεδομένα, άρθρο 370B ΠΚ.

2.5 Νέες Ποικιλίες Φυτών (ν. 1564/1985)

Ο δημιουργός μίας φυτικής ποικιλίας δύναται, κατόπιν αίτησης στο υπουργείο Γεωργίας, να αποκτήσει πιστοποιητικό φυτικής δημιουργίας, το οποίο του παρέχει αποκλειστικά δικαιώματα παραγωγής, διάθεσης και εν γένει εκμετάλλευσης του πολλαπλασιαστικού υλικού της ποικιλίας του. Η διάρκεια του δικαιώματος είναι δεκαοκτώ έτη για αμπέλια, οπωροφόρα και διακοσμητικά δένδρα και μέχρι και δεκαπέντε έτη για όλα τα άλλα γένη και είδη φυτών, από την ημερομηνία χορήγησης του πιστοποιητικού.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αντίστοιχος τίτλος εκδίδεται από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Φυτικών Ποικιλιών, σύμφωνα με τον ΕΕ Κανονισμό 2100/94, εφόσον η φυτική ποικιλία είναι διακριτή, ομοιογενής, σταθερή και νέα.

2.6 Γεωγραφικές Ενδείξεις Προέλευσης (Κανονισμός ΕΕ 1151/2012)

Οι γεωγραφικές ενδείξεις είναι συλλογικά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, τα οποία προσδιορίζουν ένα αγαθό που προέρχεται από μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή διαθέτοντας χαρακτηριστικά, ιδιότητες ή φήμη που οφείλονται στην εν λόγω προέλευση. Αφορούν γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, αλκοολούχα ποτά, κρασιά και αρωματισμένα κρασιά, τα οποία προστατεύουν από κατάχρηση ή απομίμηση της καταχωρισμένης ονομασίας και εγγυώνται στους καταναλωτές την πραγματική προέλευση του προϊόντος.

Στην Ελλάδα ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων «ΔΗΜΗΤΡΑ» (AGROCERT) είναι αρμόδιος, σύμφωνα με την ΚΥΑ 282303/12.01.04, για την έγκριση των υποβαλλόμενων από τους ενδιαφερόμενους αιτημάτων ένταξης στο σύστημα ελέγχου. Η πραγματοποίηση των ελέγχων γίνεται σε συνεργασία με τις Δ/νσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής και τηρείται Μητρώο Εγκεκριμένων επιχειρήσεων και Μητρώου δικαιούχων χρήσης των ενδείξεων ΠΟΠ και ΠΓΕ.

Ως **ονομασία προέλευσης** (ΠΟΠ) νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν:

- α) το οποίο κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, χώρα,
- β) του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον που συμπεριλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες, και
- γ) του οποίου όλα τα στάδια της παραγωγής εκτελούνται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Ως **γεωγραφική ένδειξη** (ΠΓΕ) νοείται η ονομασία που ταυτοποιεί ένα προϊόν:

- α) το οποίο κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο, περιοχή ή χώρα,
- β) του οποίου ένα συγκεκριμένο ποιοτικό χαρακτηριστικό, η φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη γεωγραφική του προέλευση, και
- γ) του οποίου ένα τουλάχιστον από τα στάδια της παραγωγής εκτελείται εντός της οριοθετημένης γεωγραφικής περιοχής.

Ως **γεωγραφική ένδειξη για αλκοολούχα ποτά και αρωματισμένους οίνους** (ΓΕ) νοείται η ονομασία ενός αλκοολούχου ποτού ή αρωματισμένου οίνου που προέρχεται από μια χώρα, περιοχή ή τοποθεσία όπου η συγκεκριμένη ποιότητα, φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορεί να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική του καταγωγή.

Ως **εγγυημένο παραδοσιακό ιδιότυπο προϊόν** (ΕΠΙΠ) νοείται ένα ιδιότυπο προϊόν ή τρόφιμο, το οποίο παρασκευάζεται με τρόπο παραγωγής, μεταποίησης ή σύνθεσης που αντιστοιχεί σε παραδοσιακή πρακτική ή παράγεται από πρώτες ύλες ή συστατικά που είναι τα χρησιμοποιούμενα παραδοσιακά, χωρίς να γίνεται σύνδεση με συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Για να μπορεί να καταχωρισθεί μια ονομασία ως ΕΠΙΠ, πρέπει να χρησιμοποιείται κατά παράδοση για την περιγραφή του ιδιότυπου προϊόντος ή να προσδιορίζει τον παραδοσιακό χαρακτήρα ή τον ιδιότυπο χαρακτήρα του προϊόντος.

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

3.1 Πνευματικά έργα (ν. 2121/1993) - Η έννοια του έργου

Ως έργο νοείται το πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης που έχει μορφή προσιτή στις αισθήσεις. Το έργο είναι απόρροια δημιουργικής πράξης του ανθρώπινου πνεύματος, επομένως δημιούργημα στο οποίο δεν έχει επενεργήσει το

ανθρώπινο πνεύμα δεν θεωρείται έργο, όπως π.χ. το κελήδισμα των πουλιών, ο ήχος του κύματος ή οι ηλεκτρονικές μεταφράσεις.

Μοναδικό κριτήριο για την αναγνώριση ενός έργου ως προστατευόμενου από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η πρωτοτυπία. Η πρωτοτυπία δεν ταυτίζεται με τον κόπο και την επιμέλεια του δημιουργού, αλλά πρέπει να εκφράζει μέσω του έργου κάτι από την προσωπικότητα του δημιουργού, κάτι από τη μοναδικότητα της κάθε προσωπικότητας· έτσι ο έλεγχος της πρωτοτυπίας γίνεται με το κριτήριο της στατιστικής μοναδικότητας: Ένα έργο είναι πρωτότυπο, όταν κάτω από τις ίδιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, άλλος δημιουργός κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων δεν θα δημιουργούσε το ίδιο έργο. Δύο ζωγράφοι, π.χ., θα αποδώσουν με διαφορετικό τρόπο την εικόνα του ίδιου ηλιοβασιλέματος. Το κριτήριο αυτό ξεφεύγει από τον αισθητικό έλεγχο και τις αξιολογικές κρίσεις και αρκείται στην αποτύπωση της προσωπικότητας του δημιουργού στο τελικό δημιουργικό αποτέλεσμα (ο όρος «πρωτότυπο» στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν χρησιμοποιείται για να αντιδιαστείλει ένα αυθεντικό έργο από ένα πλαστό, αλλά για να δηλώσει ότι αποτυπώνει την προσωπική έκφραση του δημιουργού του), η οποία συχνά στη νομολογία αποδίδεται με τον όρο «δημιουργικό ύφος».

Κύριο προστατευόμενο στοιχείο ενός πνευματικού δημιουργήματος είναι η **πρωτότυπη μορφή** με την οποία αυτό γίνεται αντιληπτό στις ανθρώπινες αισθήσεις, δηλαδή ο τρόπος έκφρασης με τον οποίο εξωτερικεύεται η ιδέα και η έμπνευση του δημιουργού και όχι η ιδέα αυτή ταύτη που περιέχει, η οποία παραμένει ελεύθερη. Η ιδέα δεν προστατεύεται από την πνευματική ιδιοκτησία, λόγω της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιδεών χάριν της ανάπτυξης της επιστημονικής έρευνας και των τεχνών. Η ιδέα του ιψενικού τριγώνου, η κατάσταση κατά την οποία η σύζυγος έχει ερωτική σχέση με φίλο του άντρα της, δεν προστατεύεται από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η πρωτοτυπία της μορφής αποτυπώνεται στην πλοκή, την υπόθεση, την αλληλουχία των σκέψεων ή των εικόνων, τη διάρθρωση και την ανάπτυξη των μελωδιών (εσωτερική μορφή), την λεκτική διατύπωση, τη μελωδία, την ενορχήστρωση, το σχέδιο, τους χρωματικούς συνδυασμούς, τις διαστάσεις (εξωτερική μορφή).

Αφού η ιδέα παραμένει ελεύθερη, είναι δυνατόν να υπάρχουν περισσότερα πνευματικά έργα που βασίζονται στην ίδια ιδέα, τα οποία θα προστατεύονται το καθένα με ξεχωριστό δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, αρκεί η μορφή έκφρασής τους να είναι πρωτότυπη. Έτσι εάν δύο συγγραφείς εμπνευστούν από το ίδιο πραγματικό περιστατικό

(π.χ. το ναυάγιο του Τιτανικού) και συγγράψουν δύο διαφορετικά μυθιστορήματα, ή συγγράψουν την βιογραφία του ίδιου ανθρώπου, και τα δύο έργα θα προστατευτούν από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας, εάν διακρίνονται από πρωτοτυπία στον τρόπο έκφρασής τους, χωρίς το (χρονικά) δεύτερο να θεωρηθεί ότι αντιγράφει το πρώτο.

Για να τύχει προστασίας ένα πνευματικό έργο δεν ελέγχεται η καλλιτεχνική ή αισθητική αξία του, αφού η ελευθερία της τέχνης και του λόγου επιβάλλει την αποσύνδεση του έργου από οποιαδήποτε αξιολόγηση. Δεν ελέγχεται επίσης εάν το έργο είναι «νέο», αν παρουσιάζει νεοεμφανιζόμενες ιδέες, αν ξεφεύγει από τη στάθμη της ήδη γνωστής τέχνης ή τεχνικής, όπως στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, αρκεί ο τρόπος και η μορφή που αυτό παρουσιάζεται να διαφέρει από τα προϋπάρχοντα έργα και να αποτυπώνει την προσωπικότητα του δημιουργού του. Ακόμη δεν ενδιαφέρει ο προορισμός του έργου, εάν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για πολιτιστικούς σκοπούς, ή εάν θα έχει πρακτική εφαρμογή σε χρηστικά αντικείμενα, όπως είναι τα έργα εφαρμοσμένης τέχνης και τα σχέδια και υποδείγματα.

Άλλες παράμετροι που δεν λαμβάνονται υπ' όψιν για την προστασία ενός έργου από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η περάτωση, το μέγεθος του έργου, ο παράνομος ή ανήθικος χαρακτήρας, η διάρκειά του κ.λπ. Έτσι, εάν εμφανίζουν πρωτοτυπία, προστατεύονται ημιτελή έργα ή προσχέδια, έργα ανήθικα ή παράνομα, π.χ. τα graffiti (ο δημιουργός τους πιθανώς να διωχθεί ποινικά για φθορά ξένης ιδιοκτησίας), χωρίς η προστασία από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας να εμποδίζεται από την κοινωνική αποδοκιμασία ή τον ποινικό κολασμό του δημιουργού. Προστατεύονται επίσης οι τίτλοι (π.χ. «Ριφιφι», «Πόλεμος και Ειρήνη»), τα διαφημιστικά συνθήματα, τα γλυπτά από πάγο κ.λπ.

Το ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει τυπικό σύστημα κατοχύρωσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (διευκρινίζεται ότι η υποχρέωση κατάθεσης αντιτύπου στην Εθνική Βιβλιοθήκη αποσκοπεί στην καταγραφή και διάσωση της πνευματικής παραγωγής· επίσης η απονομή διεθνούς πρότυπου αριθμού καταχώρησης (ISBN, κ.λπ.) εξυπηρετεί την εμπορική διακίνηση των εκδόσεων) και το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας αποκτάται χωρίς καμία τυπική διατύπωση, με μόνη τη δημιουργία του έργου. Για την προστασία του, επομένως, δεν απαιτείται προηγούμενη κατάθεση σε διοικητική υπηρεσία ή αρχή, δήλωση σε μητρώο, καταβολή τέλους, ή οποιαδήποτε άλλη διαδικασία (η έλλειψη τήρησης τυπικών διατυπώσεων δημιουργεί πρακτικές αποδεικτικές δυσχέρειες, γι' αυτό στην πράξη οι δημιουργοί καταφεύγουν συχνά σε

κατάθεση του έργου τους σε συμβολαιογράφο ή στην πιστοποίησή της ύπαρξής του μέσω της ηλεκτρονικής χρονοσήμανσης από τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας).

3.2 Κατηγορίες έργων

Στον νόμο απαριθμούνται ενδεικτικά οι κατηγορίες των προστατευόμενων έργων, τα οποία μπορεί να είναι:

- α) **κείμενα γραπτά ή προφορικά**, δηλαδή έργα τα οποία αποδίδουν νοήματα και έννοιες με την χρήση του λόγου, χωρίς να ενδιαφέρει το περιεχόμενο, το είδος της γλώσσας, η μορφή αποτύπωσης κ.λπ., αρκεί να παρουσιάζουν πρωτοτυπία, όπως λογοτεχνικά έργα, επιστημονικές μελέτες, επιστημονικά ή δημοσιογραφικά άρθρα, κινηματογραφικά και τηλεοπτικά σενάρια, διαφημιστικά συνθήματα κ.λπ.,
- β) **μουσικά έργα**, δηλαδή μία σειρά ήχων (μελωδία) συνδυασμένων μεταξύ τους (αρμονία) με σχέση διάρκειας (ρυθμός),
- γ) **θεατρικά έργα**, χορογραφίες και παντομίμες,
- δ) **οπτικοακουστικά έργα**, έργα δηλαδή που αποτελούνται από μία σειρά κινούμενων εικόνων με ή χωρίς ήχο,
- ε) **έργα των εικαστικών τεχνών**, όπως σχέδια, έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, χαρακτικά έργα, λιθογραφίες, αρχιτεκτονικά έργα, φωτογραφίες, έργα των εφαρμοσμένων τεχνών, εικονογραφήσεις, χάρτες, τρισδιάστατα έργα που αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη.

Ως πνευματικά έργα προστατεύονται ακόμα τα **προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών** καθώς και το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού του. Ειδικά για τα προγράμματα Η/Υ, η πρωτοτυπία τους έγκειται στην ατομικότητά τους, με την έννοια ότι αυτά είναι αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους δηλαδή για την αναγνώριση της πρωτοτυπίας του λογισμικού εφαρμόζονται πιο επιεική κριτήρια από αυτά που απαιτούνται για τα υπόλοιπα πνευματικά έργα.

Προστασίας επίσης τυγχάνουν και οι **βάσεις δεδομένων**, δηλαδή τα σύνολα πληροφοριών που αποτελούνται από προστατευόμενα έργα ή άλλα μη προστατευόμενα δεδομένα και είναι οργανωμένα ή/και διευθετημένα με συστηματικό τρόπο σύμφωνα με κάποιες αρχές συλλογής στη μνήμη συστημάτων πληροφορικής, τα οποία επιτρέπουν στο χρήστη να ανακτά και να χρησιμοποιεί εύκολα συγκεκριμένα μέρη ή το σύνολό τους. Προϋπόθεση για την προστασία τους είναι να παρουσιάζουν

πρωτοτυπία, η οποία κρίνεται από τρόπο επιλογής ή διευθέτησης του περιεχομένου τους.

Προστατεύονται ακόμα και τα **παράγωγα έργα**, αυτά που βασίζονται σε προϋφιστάμενο πνευματικό έργο, όπως οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων, π.χ. η μετατροπή ενός μυθιστορήματος σε σενάριο κινηματογραφικής ταινίας.

Δεν προστατεύονται ως πνευματικά έργα:

- α) τα κείμενα με τα οποία ασκείται η πολιτειακή εξουσία, όπως νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, εγκύκλιοι, αποφάσεις τοπικής αυτοδιοίκησης, δικαστικές αποφάσεις κ.λπ.,
- β) οι εκφράσεις της λαϊκής παράδοσης, όπως λαϊκές παροιμίες, λαϊκοί μύθοι, δημοτικοί χοροί και τραγούδια, έργα λαϊκής τέχνης κ.λπ.,
- γ) οι ειδήσεις, τα απλά γεγονότα ή στοιχεία και οι πληροφορίες,
- δ) οι επιστημονικές θεωρίες και ανακαλύψεις.

Τέλος, δεν προστατεύονται οι αθλητικές εκδηλώσεις, διότι αποτελούν επιτεύγματα σωματικής ικανότητας και όχι είναι πνευματικά δημιουργήματα.

3.3 Ο δημιουργός

Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας γεννάται πάντα στο φυσικό πρόσωπο που ενήργησε την υλική πράξη της δημιουργίας του έργου («αρχή του δημιουργού ή της αλήθειας») και αντιστρόφως, μόνο φυσικό πρόσωπο μπορεί να αποκτήσει πρωτογενώς δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα νομικά πρόσωπα αποκτούν με παράγωγο τρόπο μόνο περιουσιακά δικαιώματα και ποτέ ηθικά. Εάν η δημιουργία του έργου υποβοηθάται από πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, δημιουργός θεωρείται το φυσικό πρόσωπο που έκανε τις σχετικές ρυθμίσεις και έδωσε τις απαιτούμενες εντολές για τη δημιουργία του έργου.

Όταν δύο ή περισσότερα φυσικά πρόσωπα συνεργάζονται από κοινού στη διαδικασία της δημιουργίας ενός έργου σε τρόπο ώστε η δημιουργική συμβολή του ενός να μην μπορεί να διακριθεί από τη δημιουργική συμβολή του άλλου, τότε πρόκειται για έργο *συνεργασίας*. Η πνευματική συνεργασία πρέπει να υπάρχει στη διαδικασία της δημιουργίας του έργου, π.χ. μια ομάδα αρχιτεκτόνων σχεδιάζει μαζί ένα συγκρότημα κατοικιών. Έτσι δεν είναι συνεργάτης εκείνος που δίνει στο δημιουργό κάποιες ιδέες χρήσιμες ως πηγή έμπνευσης, τις οποίες ο δημιουργός μορφοποιεί και αποδίδει με τους δικούς πρωτότυπους εκφραστικούς τρόπους, ούτε εκείνος που τον βοηθάει στην

καθαρά υλική φάση της εκτέλεσης της δημιουργίας. Στα έργα συνεργασίας όλα τα φυσικά πρόσωπα είναι συν-δημιουργοί του έργου και έχουν από κοινού τα περιουσιακά και ηθικά δικαιώματα επ' αυτού, για τη διαχείριση των οποίων ισχύουν οι σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί κοινωνίας δικαιώματος.

Όταν ένα έργο δημιουργείται με τις αυτοτελείς συμβολές περισσότερων δημιουργών, οι οποίοι ενήργησαν κάτω από την πνευματική διεύθυνση και το συντονισμό ενός φυσικού προσώπου, πρόκειται για συλλογικό έργο, π.χ. εγκυκλοπαίδειες, εφημερίδες, περιοδικά. Δημιουργός του τελικού έργου και δικαιούχος των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επ' αυτού θεωρείται το φυσικό πρόσωπο, το οποίο με τη δημιουργική συμβολή του στην επιλογή, κατάταξη και διευθέτηση της ύλης συντόνισε τη δημιουργία του συλλογικού έργου. Με άλλα λόγια, η διευθυντική και συντονιστική εργασία πρέπει να αναφέρεται στον πνευματικό τομέα της δημιουργίας και όχι σε τυχόν τεχνικά ή οικονομικά θέματα της παραγωγής ή της διάδοσης του έργου. Έτσι συντονιστής θεωρείται, π.χ., ο διευθυντής σύνταξης μιας εφημερίδας, ο επιμελητής μιας εγκυκλοπαίδειας και όχι ο επιχειρηματίας που αναλαμβάνει το κόστος έκδοσής της. Οι δημιουργοί των επιμέρους έργων διατηρούν ακέραια τα πνευματικά τους δικαιώματα επί των συμβολών τους και μπορούν να τα εκμεταλλεύονται ανεξάρτητα, εφόσον αυτό είναι πρακτικά εφικτό· ο δημοσιογράφος, π.χ. μπορεί να δημοσιεύσει ένα βιβλίο με συλλογή άρθρων του.

Όταν ένα έργο απαρτίζεται επιμέρους έργα, τα οποία δημιουργήθηκαν χωριστά συνιστά σύνθετο έργο, π.χ. ένα εικονογραφημένο βιβλίο αποτελείται από κείμενο και εικόνες, μία μουσική παράσταση αποτελείται από το θεατρικό έργο, τα μουσικά έργα, τις χορογραφίες κ.λπ. Στην περίπτωση αυτή κάθε δημιουργός είναι δικαιούχος της δικής του αυτοτελούς συμβολής, την οποία μπορεί να εκμεταλλεύεται χωριστά, εφόσον αυτό είναι πρακτικά εφικτό, συγχρόνως δε όλοι οι δημιουργοί μαζί είναι συνδικαιούχοι του σύνθετου έργου με ίση συμμετοχή στην κοινή εκμετάλλευσή του, εάν δεν υπάρχει διαφορετική συμφωνία ως προς το μερίδιο συμμετοχής.

3.4 Ιδίως ο μισθωτός δημιουργός

Εάν ο δημιουργός είναι μισθωτός στον ιδιωτικό τομέα, τα έργα που δημιουργεί σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας καταρχήν του ανήκουν, αλλά, εάν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, μεταβιβάζονται εκ του νόμου στον εργοδότη του οι εξουσίες του περιουσιακού δικαιώματος, οι οποίες είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης. Έτσι, σε εκτέλεση της σύμβασης εργασίας ενός δημοσιογράφου

μεταβιβάζεται στον εκδότη εφημερίδας η εξουσία δημοσίευσης των άρθρων του στο έντυπο που αυτός εκδίδει, όχι όμως και η εξουσία, π.χ. της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης του άρθρου. Κι αντίστοιχα η σύμβαση εργασίας με ένα ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό δεν μεταβιβάζει την εξουσία της έντυπης έκδοσης των σχολίων ενός δημοσιογράφου.

Εάν ο δημιουργός απασχολείται με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., τα έργα που δημιουργεί σε εκτέλεση του υπηρεσιακού του καθήκοντος καταρχήν του ανήκουν· εάν όμως δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, το περιουσιακό δικαίωμα επ' αυτών μεταβιβάζεται αυτοδικαίως στον εργοδότη.

Ωστόσο, της αυτοδίκαιης εκ του νόμου μεταβίβασης εξαιρούνται τα έργα του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ΑΕΙ· από την συνταγματικά κατοχυρωμένη ακαδημαϊκή ελευθερία της διδασκαλίας και της έρευνας προκύπτει ότι οι Καθηγητές και οι υπόλοιποι διδάσκοντες σε Α.Ε.Ι. είναι δημόσιοι λειτουργοί, διαθέτουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία, οι δε υποχρεώσεις τους ως προς το πανεπιστήμιο (εργοδότη) εξαντλούνται στην διδασκαλία των φοιτητών και την ανάληψη γενικής ερευνητικής δραστηριότητας. Ως εκ τούτου τα πνευματικά δικαιώματα στα έργα που δημιουργούν τα μέλη ΔΕΠ ανήκουν αποκλειστικά και μόνον σε αυτά, εκτός εάν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.

Τέλος, τα περιουσιακά δικαιώματα επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών που δημιουργήθηκαν από μισθωτό προγραμματιστή σε εκτέλεση σύμβασης εργασίας ή σύμφωνα με τις οδηγίες του εργοδότη του, εάν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, μεταβιβάζονται εκ του νόμου στον εργοδότη.

Σύνοψη

Με την ολοκλήρωση της ενότητας αυτής γνωρίζετε πλέον:

- τι είναι τα δικαιώματα βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας
- τι εξασφαλίζουν
- ποιες είναι οι κυρώσεις που προβλέπονται για την καταπάτησή τους.